

UDK 316.654:343.352  
10.7251/FIN1301050U  
Suzana Ubiparipović\*

STRUČNI RAD

# Podmićivanje kao pojavni oblik korupcije

## Rezime

*U radu je izložena zakonska regulativa krivičnih djela primanja i davanja mita u Republici Srpskoj, koja je praćena stavovima relevantne sudske prakse, kao i posmatranje ovog problema u praksi, kroz praktično istraživanje na području opštine Doboj.*

**Ključne riječi:** krivično djelo, sudska praksa, Republika Srpska.

## UVOD

Nesporna je činjenica da korupcija predstavlja jedno od gorućih pitanja modernog doba, ozbiljnu prijetnju za demokratiju, pravnu državu, nešto sa čime se suočava svako društvo. Pojava korupcije vezuje se za nastanak države i poznata je još u rimskom i srednjovjekovom pravu, tako da možemo reći da je ova pojava stara koliko i samo društvo.

Naime, tokom razvoja društva postojali su različiti oblici korupcije koji su drugačije inkriminirani. Danas savremena društva pojam korupcije vezuju za grupu krivičnih djela protiv službene dužnosti. Najčešća krivična djela iz ove grupe krivičnih djela jesu djela podmićivanja odnosno krivična djela primanja i davanja mita. Bitna karakteristika ovih djela jeste da izvršilac može biti samo lice koje ima posebno svojstvo odnosno lice koje ima status službenog lica odnosno odgovornog lica. U prvom dijelu rada osvrnuli smo se na zakonski opis krivičnog djela primanja mita, kao i na radnju izvršenja, koja je praćena stavovima relevantne sudske prakse i autorovim ličnim stavovima, dok se drugi dio odnosi na krivično djelo davanja mita, koje je izloženo na isti način.

Pored teorijskog sagledavanja problema, mišljenja smo da je potrebno viđenje ovog problema u praksi, kao i mišljenja građana o tome, a sve u cilju suzbijanja ove negativne pojave, ne samo po službu, ne i po građane koji plaćaju za usluge na koje imaju pravo. Stoga ćemo u završnom dijelu rada izložiti rezultate istraživanja o podmićivanju.

## 1. KRIVIČNO DJELO PRIMANJA MITA

U pogledu zakonskog opisa krivičnog djela primanja mita, ono u potpunosti odgovara zakonskom opisu ovog krivičnog djela po Kri-

vičnom zakoniku iz 2000. godine. Krivično djelo primanja mita, član 351. KZ Republike Srpske,<sup>1</sup> zakonodavac je predvidio u glavi 27, u grupi krivičnih djela protiv službene dužnosti. Ovo djelo predstavlja osnovno i najznačajnije djelo iz kategorije korupcijskih krivičnih djela. Prema zakonskoj formulaciji, djelo čini službeno ili odgovorno lice koje zahtijeva ili primi poklon ili kakvu drugu korist ili koje primi obećanje poklona ili kakve druge koristi da u okviru svog ovlašćenja izvrši radnju koju ne bi smjelo izvršiti ili da ne izvrši radnju koju bi moralo ili moglo izvršiti (stav 1), ili da izvrši radnju koju bi moralo ili moglo izvršiti ili da ne izvrši radnju koju ne bi smjelo izvršiti (stav 2) ili koje poslije izvršenja, odnosno neizvršenja radnje navedene u stavu 1. i 2. ovog člana, a u vezi njom, zahtijeva ili primi poklon ili kakvu drugu korist (st. 3).

Iz zakonskog opisa ovog krivičnog djela proizlazi da djelo spada u prava službena krivična djela jer se kao njihov izvršilac može javiti službeno lice odnosno odgovorno lice, i to svojstvo službenog lica je posebno konstitutivno obilježje zakonskih bića takvih djela. Objekt radnje krivičnog djela primanja mita jeste poklon ili kakva druga korist. U smislu ove inkriminacije, pod poklonom se smatra svaka imovinska vrijednost koja se primaocu daje bez naknade. Prema tome, predmet poklona mogu biti pokretne i nepokretne stvari, npr. hartije od vrijednosti, novac, šuma, stan, zemljište, itd. Sama vrijednost poklona kao objekta radnje krivičnog djela primanja mita nema značaja za postojanje ovog djela jer ne postoji mogućnost sitnog krivičnog djela primanja mita.<sup>2</sup> Međutim, ako se radi o poklonu male vrijednosti, treba utvrditi da li je lice i takvim poklonom bilo motivisano na preduzimanje službene radnje, tj. da li je između primljenog poklona i nezakonitog postupanja postojala uzročna veza. Ukoliko takva veza postoji, onda krivično djelo primanja mita postoji, jer se ne smije zaboraviti suština ovog krivičnog djela – spremnost službenog lica da za nagradu nezakonito postupi.<sup>3</sup> Subjektivnu stranu djela čini umišljaj. Krivično djelo učinjeno je sa umišljajem onda kada je učinilac bio svjestan da svojom radnjom čini krivično djelo i želi nastupanje posljedice, odnosno svjestan da prouzrokuje

\* Slobomir P. Univerzitet, Bijeljina, suzanamalesic@gmail.com.

<sup>1</sup> Krivični zakon Republike Srpske, „Službeni glasnik 49/03“, Banjaluka.

<sup>2</sup> Ignjatović, Đ., Škulić, M., *Organizovani kriminalitet*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010.

<sup>3</sup> Marković, I., *Primanje i davanje mita kao oblici korupcije*, Korupcija i ljudske slobode, (ur. N. Sreto) Tara, 2009, str. 208.

zabranjenu posljedicu i pristaje na to. Svijest treba da obuhvati sve bitne elemente krivičnog djela, tj. radnju, posljedicu, uzročnu vezu i dr., dok voljni element pretpostavlja postojanje odluke učinioca da preduzme radnju kojom će ostvariti krivično djelo.<sup>4</sup> Pokušaj djela nije moguć. Posljedica krivičnog djela primanja mita sastoji se u ugrožavanju službene dužnosti odnosno službe.

Analizirajući ovo djelo u krivičnim zakonima koji se primjenjuju na teritoriji BiH, kao i Krivičnog zakonika Republike Srbije<sup>5</sup>, u pogledu radnje izvršenja, kao i svojstva izvršioca, inkriminacije su gotovo identične u svim navedenim zakonima. Uočene razlike su terminološke prirode, kao i u pogledu zapriječenih kazni.

## 2. RADNJA IZVRŠENJA

Radnja izvršenja kod krivičnog djela primanja mita određena je alternativno, što podrazumijeva izvršenje bilo koje od predviđenih radnji izvršenja i ostvarenje krivičnog djela primanja mita. Možemo govoriti o sljedećim oblicima radnje izvršenja:

- pravo pasivno podmićivanje,
- nepravo pasivno podmićivanje,
- naknadno pasivno podmićivanje.

### 2.1. Radnja izvršenja kod pravog pasivnog podmićivanja

Stavom 1. predviđeno je pravo pasivno podmićivanje koje postoji kada službeno ili odgovorno lice zahtijeva ili primi poklon ili kakvu drugu korist ili primi obećanje poklona ili kakve koristi, da u okviru svog ovlašćenja izvrši radnju koju ne bi smjelo izvršiti ili da ne izvrši radnju koju bi moralo ili moglo izvršiti.

Ovakvo shvatanje u pogledu ostvarenja radnje izvršenja, zauzeo je i sud, u presudi Okružnog suda u Banjoj Luci<sup>6</sup>, koji je donio odluku kojom su službena lica oglašena krivim, pri čemu su, obavljajući dužnost policajaca CJB Banja Luka, radeći u službi obilaska, nakon uočenih saobraćajnih prekršaja zaustavili vozilo marke „Fijat Uno“ i izvršili kontrolu vozača, pri čemu su postigli dogovor da mu ne izdaju prekršajni nalog, primili novac u iznosu od 40,00 KM i zahtijevali i primili obećanje da im ovaj narednih dana pokloni jedan paket prehrambenih proizvoda. Prema tome, kao službena lica primili su i zahtijevali poklon, da u okviru svojih ovlašćenja ne izvrše radnju koju bi morali izvršiti, čime su učinili krivično djelo primanja mita iz stava 1. ovog člana. Dakle, riječ je pravom pasivnom podmićivanju, gdje su službena lica bila dužna napisati prekršajnu prijavu i prijaviti mito i time izvršiti službenu radnju, a ne primiti mito i ne izvršiti službenu radnju koju su bili dužni izvršiti. Za ovaj oblik je predviđena kazna zatvora od jedne do osam godina.

### 2.2. Radnja izvršenja kod nepravog pasivnog podmićivanja

U stavu 2. člana 351. KZ Republike Srpske predviđeno je nepravo pasivno podmićivanje, koje se sastoji u tome da službeno lice zahtijeva ili primi mito ili obećanje mita da bi izvršilo službenu radnju koju bi i inače moralo ili moglo izvršiti, odnosno da ne bi izvršilo službenu radnju koju ne bi ni smjelo izvršiti, što znači da

zahtijevanje, primanje mita ili obećanja mita vrši da bi službeno lice djelovalo u okviru svog službenog ovlašćenja, u smislu obavljanja radnih zadataka.<sup>7</sup> Ovaj oblik se po radnji izvršenja ne razlikuje od radnje izvršenja kod pravog pasivnog podmićivanja nego samo u službenoj radnji povodom koje se zahtijeva ili prima mito.

U ovom slučaju se prima mito za nešto što je svakako dio službene dužnosti, odnosno da se službeno lice uzdrži od obavljanja nečega što ne bi smjelo obaviti. Kao i kod prethodnog oblika, u odnosu na oblik krivice, postoji umišljaj. Djelo je dovršeno izvršenjem same radnje izvršenja odnosno pokušaj djela nije moguć. Za razliku od pravog pasivnog podmićivanja, sporno je da li je ovdje bez značaja vrijednost poklona. Ovo pitanje treba riješiti tako što se u nekim slučajevima može uzeti da to ne može biti radnja krivičnog djela ako se radi o socijalno adekvatnom ponašanju.<sup>8</sup> Za ovaj oblik djela, koji se smatra lakšim, zakonodavac je predvidio kaznu zatvora od jedne do pet godina.

### 2.3. Radnja izvršenja kod naknadnog pasivnog podmićivanja

Naknadno pasivno podmićivanje (stav 3. KZ RS) postoji kada službeno ili odgovorno lice zahtijeva ili primi mito poslije izvršene ili neizvršene službene radnje, a primanje mita je učinjeno u vezi sa tim radnjama. Njegova posebnost je izražena u tome što između preduzimanja ili nepreduzimanja službenih radnji i zahtijevanog ili primljenog poklona odnosno neke druge koristi ne postoji uzajamna veza u tom smislu da je postupanje službenog lica bilo motivisano zahtijevanim ili primljenim mitom; ta veza, međutim, postoji i ispoljava se u tome što se poklon ili obećanje poklona odnosno druge koristi zahtijevaju ili primaju u vezi sa službom.<sup>9</sup>

Radnja izvršenja je i ovdje određena kao zahtijevanje ili primanje mita. Mito se ovdje zahtijeva ili prima za službenu radnju koja je izvršena ili neizvršena, bilo da je ona zakonita ili nezakonita. Naknadno pasivno podmićivanje odnosi se i na pravo i nepravo pasivno podmićivanje. Dakle, ovdje su sjedinjena oba prethodna oblika, što znači da će ovo djelo postojati ako je učinjena nezakonita ili zakonita službena radnja poslije koje je primljen ili zahtijevan poklon ili neka druga nagrada.<sup>10</sup> Vremenski razmak između učinjene službene radnje i zahtijevanja i primanja mita irelevantan je za postojanje djela. Bitno je da postoji određena uzročna veza. Stojanović smatra da bi u načelu trebalo uzeti u obzir da nije od značaja, ali suviše dug vremenski razmak vodi tome da se gubi veza između preduzete službene radnje i davanja poklona odnosno koristi, čime se u takvom slučaju dovodi u pitanje kriminalno-politički smisao inkriminacije. On takođe smatra da, ako se radi o poklonima male vrijednosti koji su uobičajeni i u skladu sa postojećim društvenim normama i običajima, neće postojati radnja krivičnog djela.<sup>11</sup> U pogledu sankcije, za ovo krivično djelo propisana je najblaža kazna, tj. zatvor do tri godine.

## 3. KRIVIČNO DJELO DAVANJA MITA

Davanje mita odnosno aktivno podmićivanje predstavlja drugo krivično djelo koje je funkcionalno povezano sa krivičnim djelom primanja mita. Za razliku od primanja mita, koje predstavlja pravo

<sup>4</sup> Stojanović, Z., *Krivično pravo*, opšti dio, čettranaesto izdanje, Beograd, 2007, str. 159.

<sup>5</sup> Krivični zakonik Republike Srbije („Službeni glasnik RS“, br. 85/05...).

<sup>6</sup> Presuda Okružnog suda u Banjoj Luci, br. 71 O K 012689 09 Kžk od 13.04.2009.

<sup>7</sup> Primjera radi, ljekar-ginekolog je primio mito kako bi obavio liječenje pacijentice, što je dio njegovih radnih dužnosti (BN televizija, 15.02.2012. godine).

<sup>8</sup> Stojanović Z., *Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije*, „Službeni glasnik“, Beograd, 2006, str. 776.

<sup>9</sup> Srzentić, N., et al., *Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije*, Savremena administracija D.D. Beograd, 1995, str. 906.

<sup>10</sup> Petrović, B., Jovašević, D., *Krivično/ kazneno pravo*, opći dio, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, str. 98.

<sup>11</sup> Stojanović, Z., Perić, O., *Krivično pravo*, posebni dio, XIII izmenjeno izdanje, Pravna knjiga, Beograd, 2009, str. 325.

službeno krivično djelo jer ga može izvršiti samo službeno ili odgovorno lice, krivično djelo davanja mita spada u nepravu službena krivična djela jer ga može izvršiti svako lice. U teoriji postoje različita mišljenja u pogledu mogućnosti pokušaja ovog krivičnog djela. Babić smatra da, kao i kod krivičnog djela primanja mita, pokušaj krivičnog djela davanja mita nije moguć.<sup>12</sup> S ovakvim mišljenjem je saglasan i Hall, koji smatra da sama ponuda čini onoga ko nudi krivim za podmićivanje.<sup>13</sup> U ovom slučaju, dovoljna je samo ponuda, ne i pristanak na ponudu. Škulić smatra da je pokušaj davanja mita moguć u faktičkom smislu, ali da bi se bilo koji poklon dao ili korist učinila, to podrazumjeva saglasnost volja davaoca i primaoca poklona odnosno koristi.<sup>14</sup>

Zakonodavac je predvidio tri oblika krivičnog djela davanja mita, i to:

- pravo aktivno podmićivanje,
- nepravu aktivno podmićivanje,
- posredovanje u davanju mita.

### 3.1. Pravo aktivno podmićivanje

Pravo aktivno podmićivanje (stav 1. KZ RS) postoji kada neko službenom ili odgovornom licu da, pokuša dati ili obeća poklon ili kakvu drugu korist da ono u okviru svog ovlaštenja izvrši radnju koju ne bi smjelo izvršiti ili da ne izvrši radnju koju bi moralo ili moglo izvršiti ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službenog ili odgovornog lica.<sup>15</sup>

Način na koji je ostvarena radnja izvršenja, pokazuje i primjer iz sudske prakse. Naime, u presudi Osnovnog suda u Banjoj Luci<sup>16</sup>, sud je oglasio krivim optuženog koji je, nakon što mu je ovlašteno službeno lice PS za BS Banja Luka predočilo da je počinio prekršaj iz člana 63. stav 1. ZOBS-a na putevima BiH, imenovanom ponudio novčanicu u apoeni od 50,00 KM, u namjeri da mu ovlašteno službeno lice ne izda prekršajni nalog, a zatim mu je ponudio i novčanicu u apoeni od 100,00 KM, što je ovlašteno službeno lice odbilo da primi.

Prema tome, izvršilac je ovlaštenom službenom licu pokušao dati novac da imenovani u okviru svog ovlaštenja ne izvrši radnju koju bi morao izvršiti, čime je ostvarena jedna od alternativno postavljenih radnji izvršenja odnosno izvršeno krivično djelo davanja mita iz člana 352, stav 1. KZ RS. Za pravo aktivno podmićivanje predviđena je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina.

### 3.2. Nepravu aktivno podmićivanje

Stavom 2. člana 352. KZ Republike Srpske predviđeno je tzv. nepravu aktivno podmićivanje koje se sastoji u činjenju ili obećanju poklona ili kakve druge koristi službenom ili odgovornom licu da u okviru svog ovlaštenja izvrši radnju koju bi moralo ili moglo izvršiti ili da ne izvrši radnju koju ne bi smjelo izvršiti ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službenog ili odgovornog lica.

Radnja izvršenja kod ovog oblika djela je određena alternativno i odnosi se na davanje ili obećanje poklona ili kakve druge koristi. Za razliku od pravog aktivnog podmićivanja, ovdje se mito daje da se preduzme zakonita radnja ili da se ne obavi radnja koja se inače ne bi smjela obaviti. Upravo iz ovog razloga, ovaj oblik djela

se smatra lakšim. Za ovaj oblik predviđena je novčana kazna ili zatvor do tri godine.

### 3.3. Posredovanje u podmićivanju

Posredovanje u podmićivanju je preduzimanje djelatnosti kojima se podstiče, doprinosi ili pomaže drugom licu da učini, ponudi ili obeća poklon ili kakvu drugu korist. Posredovanje u davanju mita predstavlja, u stvari, pomaganje učiniocu davanja mita, koje je ovdje inkriminirano kao samostalno krivično djelo. Djelo može biti učinjeno različitim radnjama kao što su: upoznavanje davaoca i primaoca mita, odnosno uspostavljanje veze između njih, saopštavanje uslova i sl. Međutim, ako se radi o licu koje je samo omogućilo davanje mita, npr. samo je prenosilo poklon od davaoca do primaoca mita, naravno, pod uslovom da je znalo odnosno bilo svjesno o čemu se radi, radiće se o pomaganju u ovom djelu. Ovdje se radi o djelu koje u sebi objedinjava podstrekavanje i pomaganje u davanju mita kao oblike saučesništva koji su ovdje dobili karakter samostalne radnje izvršenja.

Kod ovog oblika djela se ne kažnjava lice koje daje poklon ili drugu korist, već lice (posrednik) koje to različitim djelatnostima omogućava ili olakšava. Izvršilac ovog oblika krivičnog djela je posrednik, dakle treća osoba, a ne lice koje prima mito ili daje mito. Ono djelo čini davanjem inicijative, uveravanjem, uspostavljanjem veze, preuzimanjem predmeta poklona od davaoca i uručivanjem primaocu.<sup>17</sup> Za ovaj oblik predviđena je ista kazna kao i kod nepravog aktivnog podmićivanja, tj. zatvor do tri godine.

### 3.4. Fakultativni osnov za oslobađanje od kazne

Zakonodavac je u stavu 3. predvidio poseban uslov za oslobađanje od kazne za ovo krivično djelo. Da bi učinilac krivičnog djela davanja mita bio oslobođen od kazne potrebno je ispuniti dva uslova koja moraju biti kumulativno ispunjena:

- da je mito dat na zahtjev službenog ili odgovornog lica
- da ga je učinilac prijavio prije nego što je djelo otkriveno ili prije saznanja da je djelo otkriveno odnosno da se radi o stvarnom kajanju.

Prema mišljenju Škulića i Ignjatovića, fakultativni osnov za oslobađanje od kazne, odnosi se samo na davanje mita, a ne i na ponudu odnosno obećanje poklona ili kakve druge koristi, jer ako bi se ovaj slučaj odnosio i na obećanje, onda bi to otvorilo mogućnosti za različite zloupotrebe.<sup>18</sup>

Ako je osoba oslobođena od kazne, predmeti poklona ili vrijednosti koji predstavljaju drugu korist koju je on dao mogu mu se vratiti. Razlozi koji opravdavaju primjenu ovog posebnog osnova za oslobađanje od kazne su u vezi sa dokazivanjem postojanja ovog krivičnog djela. Ovo ima značaja iz tog razloga jer otkrivanje i sprečavanje korupcije u velikoj mjeri zavisi od prijavljivanja takvih krivičnih djela.

Zakonodavac je u stavu 4. propisao oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Dati ili primljeni poklon kao i imovinska korist će se oduzeti, a ako radi o licu koje je ispunilo uslove iz stava 3. odnosno da je mito dat na zahtjev službenog ili odgovornog lica i da ga je učinilac prijavio prije nego što je djelo otkriveno ili prije

<sup>12</sup> M. Babić, I. Marković, *Krivično pravo*, posebni dio, drugo izmjenjeno izdanje, Banja Luka 2007, godine, str. 259.

<sup>13</sup> Hall D., *Criminal Law and procedure*, Clifton Park, NY: Delmar Cengage Learnin, 2012, str. 201.

<sup>14</sup> Đ. Ignjatović, M. Škulić, op. cit. str. 244.

<sup>15</sup> Babić, M., Marković, I., op. cit. str. 262.

<sup>16</sup> Presuda Osnovnog suda u Banjoj Luci, br 71 O K 096918 K od 02.02.2011. g.

<sup>17</sup> Šaković A., *Organizovani ekonomski kriminal u odnosu na korupciju i pranje novca u Bosni i Hercegovini*, Kriminalističke teme, Sarajevo, broj 3-4/2003. godine, str. 183-193, u Ž. Đurić et al., str. 237.

<sup>18</sup> Ignjatović, Đ., Škulić, M., op. cit., str. 246.

saznanja da je djelo otkriveno, u takvom slučaju primljeni poklon ili imovinska korist može se vratiti licu koje je dalo mito.<sup>19</sup>

#### 4. PREGLED REZULTATA ISTRAŽIVANJA O PODMIĆIVANJU

Cilj istraživanja odnosi se na saznanje u kojoj mjeri postoji primanje i davanje mita u pojedinim oblastima društvenog života, u kojim situacijama su građani spremni dati mito, da li bi prihvatili i prijavili mito, da li postoje razlike u pogledu spremnosti prijavljivanja i spremnosti prihvatanja u pogledu pola, stepena stručne spreme, mjesta stanovanja i sl. Na osnovu rezultata ankete sprovedene na području Doboja, na uzorku od 186 ispitanika, došli smo do sljedećih zaključaka.

Od ukupnog broja ispitanika (186), gotovo polovina ispitanika (48%) nije sigurna da li bi prijavila mito, 40% ispitanika ne bi prijavilo mito, dok bi samo 11% ispitanika prijavilo mito. Ipak, neznatno veću spremnost da prijave mito pokazali su muškarci (14,5%), dok su žene u nešto manjem procentu (11,2%), spremne da prijave mito. Najveću spremnost da prijave mito pokazali su lica zaposlena kao rukovodioci sa 33,3%, zatim lica koji su VKV ili KV radnici sa 25,0%. Samozaposleni i privatni preduzetnici su se izjasnili da ne bi prijavili mito, dok su službenici (8,8%) i stručnjaci (9,1%) u približno istom procentu spremni prijaviti mito.

Imajući u vidu činjenicu da je riječ o krivičnim djelima koja karakteriše tzv. „tamna brojka“, podaci koje smo dobili u pogledu spremnosti građana da prijave podmićivanje, na još jedan način pokazuju da građani iz različitih razloga nisu spremni da prijave navedena djela. Upravo ovo predstavlja problem prilikom otkrivanja i suzbijanja ovih krivičnih djela, zbog čega se i ova djela i nazivaju tajnim krivičnim djelima. U pogledu opravdanosti primanja i davanja mita preovlađuje odgovor da podmićivanje „nikada nije opravdano“, što ne odgovara cjelokupnoj situaciji u Bosni i Hercegovini, odnosno predstavlja iskrivljenu sliku stvarnosti u BiH. Više od 50% ispitanika se opredijelilo za opciju „ne bih prihvatilo mito, ne opravdavaju takve postupke“, što u stvari negira podmićivanje, kao i korupciju uopšte, zatim odgovor „ne znam“ 26% ispitanika, dok su ponuđene opcije „prihvatio bih, svi tako rade (10%) i „prihvatio bih, ako time ne bih kršio zakon (11%)“ gotovo izjednačene.

Naime, primjetno je da veliki broj ispitanika smatra da podmićivanje „nikada nije opravdano“ ali bi ipak ponudili mito, naročito ako su u pitanju ljekarske usluge. Ovo dovodi do zaključka da su građani na neki indirektni ili direktni način primorani da daju mito, posebno radi dobijanja bolje ljekarske usluge. Ovaj podatak su potvrdila i neka uporedna istraživanja zemalja u regionu. Najveći dio ispitanika je imao lično iskustvo sa podmićivanjem od strane policije (39,8%), ista je situacija i sa poznavanjem podmićivanja od strane poznanika i prijatelja. U pogledu polne strukture, lično iskustvo sa podmićivanjem od strane policije imalo je više lica muškog pola. Rezultati nesumnjivo pokazuju da razlike u pogledu polne strukture postoje i da su žene te koje se neodlučnije, nesigurnije i manje sklone podmićivanju od muškaraca. U pogledu situacija u kojima bi dali mito, najveći broj ispitanika bi dao mito da prije dobije ljekarsku uslugu (42, 5%), zatim da dobije posao (37%), dok za mogućnost da ne plate mandatnu kaznu (10,2%), kao i za dozvole u opštini (12,9%), za opciju nešto drugo (9,1%) procenti su znatno niži i

približno isti. Najmanje ispitanika bi se opredijelilo da da mito u cilju polaganja ispita – svega (5,4%).<sup>20</sup> Ovakvi rezultati ukazuju na zabrinjavajuću situaciju i pokazuju da su mladi ljudi u Doboju dobro upoznati sa korupcijom u svim oblastima društvenog života i da su i sami često bili akteri podmićivanja, pa u korupciji vide pojavu koja je zahvatila sve pore društva.

#### ZAKLJUČAK

Krivična djela primanja i davanja mita često se vrše zajedno, imaju tzv. učinak ogledala, odnosno jedno pretpostavlja i provocira drugo, imaju tajni karakter i pripadaju grupi djela koja odlikuje „tamna brojka“ odnosno veliki broj neotkrivenih djela. Na ovakav zaključak ukazuje i sudska praksa. Naime, Osnovni sud u Doboju donio je samo jednu presudu, u posljednjih pet godina, za oba krivična djela. Sve ovo ukazuje na izuzetno visoku „tamnu brojku“ ovih krivičnih djela koja nisu otkrivena i procesuirana. Razlog za to možemo tražiti u tome što nijednoj od strana u nedozvoljenoj razmjeni nije u interesu da dođe do otkrivanja i procesuiranja. Gotovo sve analizirane presude, u pogledu sankcije, odnosile su se na uslovnu osudu, što na još jedan način ohrabruje potencijalne učinioce ovih krivičnih djela. Zabrinjavajući podatak jeste da bi mali broj ispitanika prijavio mito, što otežava otkrivanje i procesuiranje ovih krivičnih djela. Nešto veću spremnost da prijave mito pokazali su muškarci za razliku od žena.

Konstatacija koja ide u prilog ovome, jeste da su i građani koji učestvuju u korupciji svjesni da čine nešto nedozvoljeno i boje se da izgube koristi koje su stečene na taj način. Pored ovoga, još jedan razlog za neprijavljivanje jeste nepovjerenje građana u državne institucije koje se bore protiv korupcije i strah od eventualnih posljedica koje ih mogu snaći ukoliko ispune svoju građansku dužnost i prijave mito.

Iznenadujući podatak koji smo dobili anketiranjem ispitanika jeste da je mali broj ispitanika imao lično iskustvo, iskustvo poznanika ili prijatelja ili iskustvo poznato u medijima, u pogledu podmićivanja u javnim nabavkama. Ono što opravdava ovaj podatak jeste činjenica da u uzorak empirijskog istraživanja rijetko ulaze „krupne ribe“, zbog čega ostaju izvan polja posmatranja najznačajniji akteri – koruptori ili korumpirani, ali se mora priznati da je tu svakako riječ o „tamnoj brojci“ korupcije.

Na kraju treba reći da mjere borbe protiv ovih krivičnih djela koja odlikuje izuzetno visok tamni broj, koja imaju tzv. učinak ogledala, koja se često vrše zajedno, zbog čega se teško i otkrivaju, moraju da budu kako preventivnog tako i represivnog karaktera. U pogledu prevencije, smatramo da nije dovoljno samo zakonsko regulisanje i inkriminisanje ovih krivičnih djela u cilju otkrivanja i suzbijanja, nego i uticaj na svijest građana, koji su ključni akteri ovih krivičnih djela da ne daju mito za usluge na koje imaju pravo, kao i da prijave mito. Ovo bi moglo biti praćeno novim zakonskim rješenjima koja bi vodila obaveznom oslobađanju od kazne učinioca koji prijavi mito.

U pogledu represije, mišljenja smo da nisu dovoljne „blaže“ krivične sankcije kakva je uslovna osuda, što su pokazali i primjeri iz sudske prakse, da se na ovaj način ne može ostvariti cilj i svrha krivičnog prava odnosno zaštita najznačajnijih društvenih dobara i vrijednosti od ponašanja koja ih povređuju i ugrožavaju.

<sup>19</sup> Babić, M., Marković, I., op. cit., str. 262.

<sup>20</sup> Ubiparipović, S., *Primanje i davanje mita*, magistarski rad, neobjavljen, Doboj, 2012, str. 113–115.

## IZVORI

1. Babić, M., Marković I., *Krivično pravo – posebni dio*, Pravni fakultet Banja Luka, Banja Luka, 2007.
2. Đurić, Ž., Jovašević, D., Rakić, M., *Korupcija izazov demokratiji*, Institut za političke studije, Beograd, 2007.
3. Ignjatović, Đ., Škulić, M., *Organizovani kriminalitet*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010.
4. Marković, I., *Primanje i davanje mita kao oblici korupcije*, Korupcija i ljudske slobode, (ur. N. Sreto) Tara, 2009.
5. Ubiparipović, S., *Primanje i davanje mita*, magistarski rad, Doboj, 2012.
6. Petrović, B., Jovašević D., *Krivično/ kazneno pravo Bosne i Hercegovine*, opći dio, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2005.
7. Stojanović, Z., *Krivično pravo*, opšti dio, četrnaesto izdanje, Beograd, 2007.
8. Stojanović, Z., Perić, O., *Krivično pravo*, posebni dio, XII izmjenjeno izdanje, Pravna knjiga, Beograd, 2007.
9. Stojanović, Z., *Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije*, Službeni glasnik, Beograd, 2006.
10. Srzentić, N., et al., *Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije*, Savremena administracija, Beograd, 1995.
11. Hall, D., *Criminal Law and procedure*, Clifton Park, NY: Delmar Cengage Learning, 2012.
12. Horović S., *Posebni dio kaznenog prava Bosne i Hercegovine*, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, Mostar, 2009.
13. Krivični zakonik Republike Srpske, „Sl. glasnik R. Srpske“, br. 49/03.
14. Krivični zakon Bosne i Hercegovine, „Sl. glasnik BiH“, br. 3/03.
15. Krivični zakonik Republike Srbije, „Sl. glasnik RS“, br. 85/05.
16. Krivični zakon Federacije BiH, „Sl. novine FBiH“, br. 36/03.
17. Krivični zakon Brčko Distrikta BiH, „Sl. Glasnik Brčko Distrikta BiH“, br. 47/11.
18. Presuda Okružnog suda u Banjoj Luci, br. 71 0 K 012689 09 Kžk od 13.04.2009. g.
19. Presuda Osnovnog suda u Banjoj Luci, br. 71 0 K 096918 K od 02.02.2011. g.

**Abstract**

*This paper presents the legislation of bribery offenses in Republic of Srpska, which is accompanied by the opinions of relevant judicial practice, and observation of this problem in practice, through practical research in the area of Doboj municipality.*

**Key words:** bribery offenses, judicial practice, Republic of Srpska.